

LUONTOSELVITYS – KAARELANSALMEN RANTA- ASEMAKAAVA

KUUSAMO

12.12.2020

Kimmo-Kaava

Ekotoni ky

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	4
2 LÄHTÖTIEDOT JA AIEMMAT SELVITYKSET	4
2.1. Oivangin rantaosayleiskaava	5
2.2. Aiempi rantakaavoitus.....	5
3 TOPOGRAFIA JA GEOMORFOLOGIA	7
4 VESISTÖT	9
5 KASVILLISUUS, ELÄIMISTÖ JA LUONTOTYYPIT.....	11
3.1. Menetelmät.....	11
3.2. Kasvillisuuden yleiskuvaus.....	11
3.3. Arvokkaat luontokohteet	11
3.4. Eläimistö	11
3.5. Huomionarvoinen lajisto	11
6 NATURA-, LUONNONSUOJELU- JA MUUT ERITYISALUEET	12
7 YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET	12
8 YHTEENVETO JA SUOSITUKSET	12
9 LÄHTEET	12

Kuvaluettelo

Kuva 1 Alueen yleissijainti	4
Kuva 2 Maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen inventoinnin tiedot.....	7
Kuva 3 Rinnevarjostekuva ja kiinteistöjaotus Paikkatietoikkunasta otettuna	8
Kuva 4 Alueen länsiosan männikköä. Taustalla kaava-alueen ulkopuolista, toteutunutta lomarakentamista	8
Kuva 5 Possoniemen aluetta keskivaiheilla inventointialuetta	9
Kuva 6 Vesikartan tiedot veden laadusta	11

Yhteystiedot:

Kimmo Mustonen
DI(maanmittaus), YKS 124
Kimmo-Kaava T:mi
Kitkantie 34 F 40
93600 KUUSAMO
0400 703 521
kimmo.mustonen@kimmokaava.fi

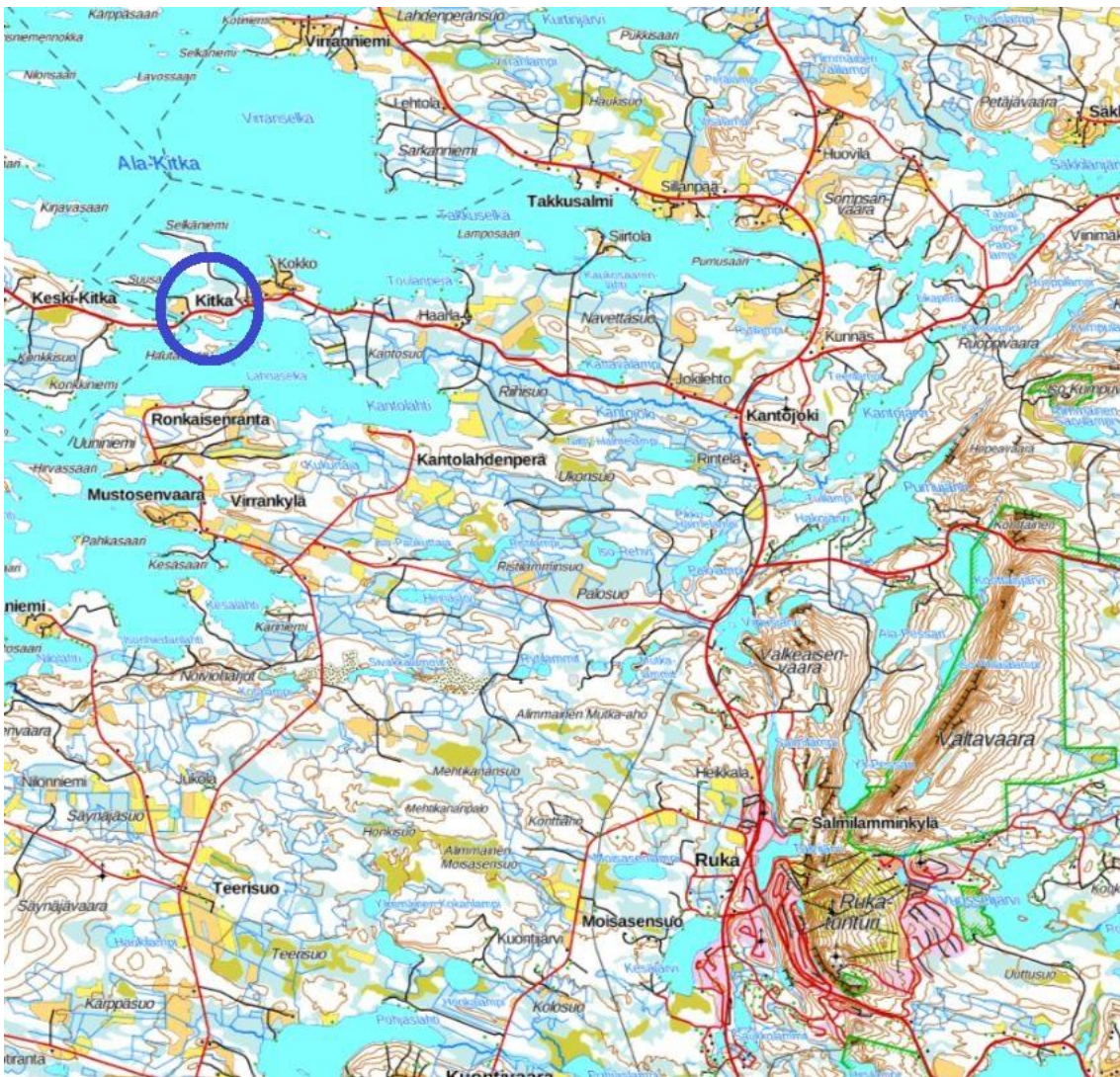
Jari Hietaranta
FL
Ekotoni Ky
Vitikkalamtie 4
21570 SAUVO
0400 479 740
jari.hietaranta@pp.inet.fi

Valokuvat:

- Kimmo Mustonen 7.7. ja 2.9.2020
- Jari Hietaranta 7.7.2020

1 JOHDANTO

Tämä selvitys koskee Kuusamon Ala-Kitkan ja Yli-Kitkan välisellä kannaksella olevan Kaarelansalmen ranta-asemakaavan maisema-, luonto- ja ympäristöolojen selvittämistä. Kaavatyön tarkoituksena on laatia tavanomainen, omarantainen ranta-asemakaava. Kaavan laatijana on DI(maanmittaus) Kimmo Mustonen / KimmoKaava. Luontoselvityksen laatija on Jari Hietaranta/Ekotoni Ky ja siinä kuvataan alueen luonnon yleispiirteet, arvokkaat ja huomioitavat kohteet ja annetaan suosituksia maankäytön suunnittelulle alueen luontoarvojen ja maisematekijöiden mahdollisimman hyvän huomioimisen varmistamiseksi. Kaava-alueen sijainti on osoitettu oheisella kartalla.

Kuva 1 Alueen yleissijainti

2 LÄHTÖTIEDOT JA AIEMMAT SELVITYKSET

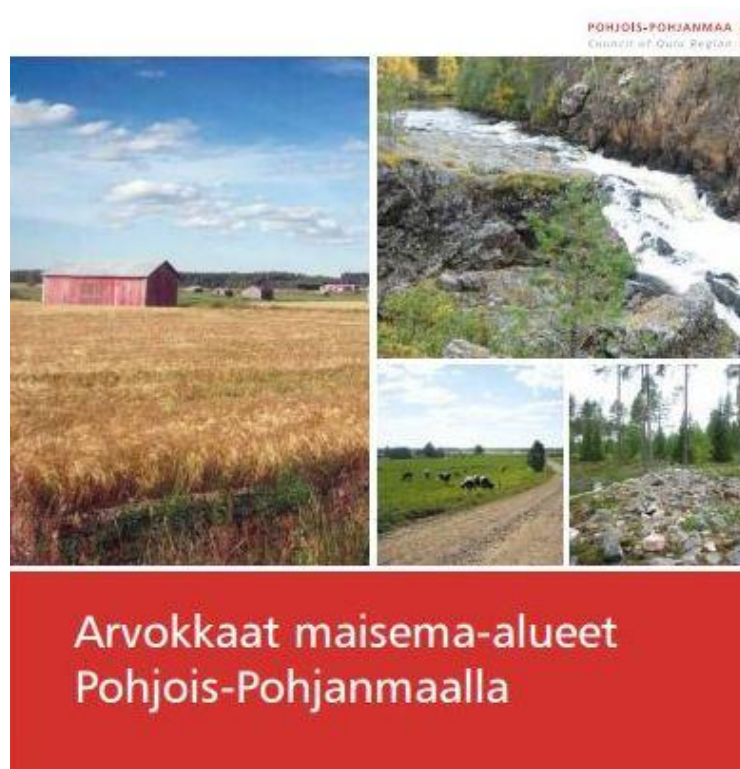
Alueen kaavatilannetta on kuvattu kaavaselistuksessa. Aluetta koskee maakuntakaavoituksen ohella kaupunginvaltuuston 14.11.2016 ja 13.12.2016 hyväksymä Kuusamon oikeusvaikutteinen strateginen yleiskaava. Koko kaupungin laajaa aluetta koskevana yleiskaava ja sen selvitykset ovat olleet varsin yleispiirteiset. Muista olevista selvityksistä on syytä mainita arvokkaiden maisema-alueiden inventointi.

2.1. Kuusamon strateginen yleiskaava

Yleiskaavan selvityksissä ei aluetta koskien ole havaittu erityisiä kohteita tai alueita erikseen selostetun maisema-alueen lisäksi.

2.2. Arvokkaat maisema-alueet Pohjois-Pohjanmaalla

Valta- ja maakunnallisesti merkittävien maisema-alueiden täydennysinventointi on tehty Pohjois-Pohjanmaalla 2013-15. Aiemmin lähialueella oli v. 1997 inventoinnissa suppeana kohteena Vasaraperän maakunnallisesti arvokas maisema. Uudessa inventoinnissa alue on laajentunut huomattavasti ”Kitkan järvimaisemat” -nimisenä Kitkajärvet kokonaan käsittävänä maakunnallisesti arvokkaana kohteena. Aluetta ollaan kuitenkin esittämässä valtakunnallisesti merkittäväksi maisema-alueeksi. Kuusamon kaupunki ei lausunnossaan ole sitä hyväksymässä. Ranta-asemakaavan kannalta maisema-alueen luokittelulla ei ole kovin suurta merkitystä. Kohde ulottuu laajasti myös Lapin maakunnan puolelle Posion kunnan alueella. Inventointijulkaisun kansilehti ja kuvailulehdet kohteen osalta on ohessa.

Pohjois-Pohjanmaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointi 2013-2015

KITKAN JÄRVIMAISEMAT

Kohteen aikaisempi nimi ja arvoluokka

Uusi alue

Alueen sisälle jää Vasaraperä. Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (*Pohjois-Pohjanmaan arvokkaat maisema-alueet 1997*).

Kunta: Kuusamo

Kuvailu

Maisema-alueeseen kuuluvat Kuusamon kunnan luoteisosissa sijaitseva Kitkajärvi ja sen ranta-alueet. Maastonmuodot ovat Kuusamon vaaraseudulle ominaiseen tapaan jyrkkäpiirteisiä. Rannoilta avautuvat komeat näkymät kuusamolaiseen järvi-maisemaan hahmotuval vahvana omaleimaisena piirteenä. Kitkan länsirannalta Riisitunturin kansallispuistosta avautuu näkymä yli koko Kitkan. Idässä Yli-Kitkaa rajaavat korkeimpina vaaroina Kouervaara ja Naatikkavaara.

Kirkasvetinen Kitkajärvi on Suomen ainoa säännöstelemätön suurjärvi, joka on tunnettu pienestä muikustaan, Kitkan viisaasta, sekä taimenistaan. Puhdasta ja kirkasvetistä Kitkaa kutsutaan myös Euroopan suurimmaksi lähteeksi. Kitkasta 2/3 on Lapin Posion kunnan ja 1/3 Pohjois-Pohjanmaan Kuusamon kunnan alueella.

Kitka kuuluu Koutajoen vesistöön. Järveen kuuluu kaksi osaa, Yli-Kitka ja Ala-Kitka, joita yhdistää Kilkilösalmi. Posiojärvi liittyy Yli-Kitkaan järven luoteispäässä. Yli-Kitkan allas sijaitsee muinaisessa kallioperustan murtumalaaksossa poikittain jääkauden aikaiseen mannerjäätikön liikuntasuuntaan nähden. Sen suurimmat syvänteet ovat lähes 30 metriä syviä. Vedenjakaja Maaselkä kulkee Kitkan eteläpuolelta. Kitkan vedet virtaavat siten sekä itään että länteen. Ala-Kitkasta itään lähtevä Kitkajoki yhtyy Oulankajokeen ja se edelleen Koutajokeen. Kitkajoki ja Oulankajoki virtaavat Oulangan kansallispuiston läpi. Kitkan vedet kulkevat edelleen Venäjälle Paanajärveen päätyen lopulta Vienanmereen.

Suomen puolella Koutajoen vesistöalue on suojeltu koskien-suojelulailla. Järvellä on runsaasti hiekka- ja pienikivisiä rantoja, matalikoita ja karikoita. Järvellä ovat tyypillisiä myös matalikoilla ajoittain paljastuvat kiviröykkiöt ja hiekkasärkät. Pikku luotoja sekä pieniä saaria on paljon. Järven linnusto on monipuolinen, siihen kuuluu monia harvinaisia sekä uhanalaisia lajeja. Kitkan vesistön vedenpintaa laskettiin 1800-luvulla kahdessa vaiheessa yhteensä n. 2,1 metriä, jotta rannoille saatiin lisää karjan rehua kasvavia luonnonniittyjä.

Kuusamon alue oli perinteistä metsäsaamelaisten asuinalueita 1600-luvulle saakka. Tuolloin suomalaisten uudisasutus alkoi levitä Kuusamon erämaahan. 1700-luvun loppuun mennessä

sä saamelaisväestö oli joko sulautunut uudisasukkaisiin tai muuttanut kauemmaksi itään ja pohjoiseen. Yli-Kitkan pohjoisrannalla, Taliskotalammen pohjoispuolella olevalla Taliskotakentällä, sijaitsi saamelaisten talvikylä eli siida: Kitkajärven siida. Talvikylissä saamelaiset viettivät sydäntalven kaudet ja siellä istuttiin kotakäräjät, joissa ratkaistiin saamelaisten keskinäiset riita-asiat.

Nykyään asuinpaikat ja viljelysalueet sijaitsevat tyypillisesti järvien rannoilla, järviin ulottuvilla pitkänomaisilla niemillä ja järvien välisillä kapeilla kannaksilla. Asuinpaikat sijaitsevat rykelminä ja nauhoina matalilla vaaroilla, pienet peltoalueet rinteillä asuinpaikkojen ympärillä.

Yli-Kitkan alueella sijaitsee Kitkan Natura-alue. Niemillä ja saarilla on lisäksi pienempiä luonnonsuojelualueita, kuten Vasaraniemen suot ja Kouervaaran lehdot ja suot. Järvien rannoilla on useita muinaisjäännöskohteita esihistorialliselta ja historialliselta ajalta.

Arviointiteksti

Kitkajärvien alue on maakunnallisesti arvokasta matkailu- ja kulttuurimaisemaa. Kitkan Naatikkavaaran ja Kouervaaran järvimaisemia, jotka ulottuvat yli Kitkan saarien Riisitunturin kansallispuistoon saakka, on kutsuttu useissa Suomen vanhoissa matkakertomuksissa Suomen Sveitsiksi. Komeat näkymät Kitkajärvelle ovat Kuusamossa merkittävä imago- ja identiteettitekijä.

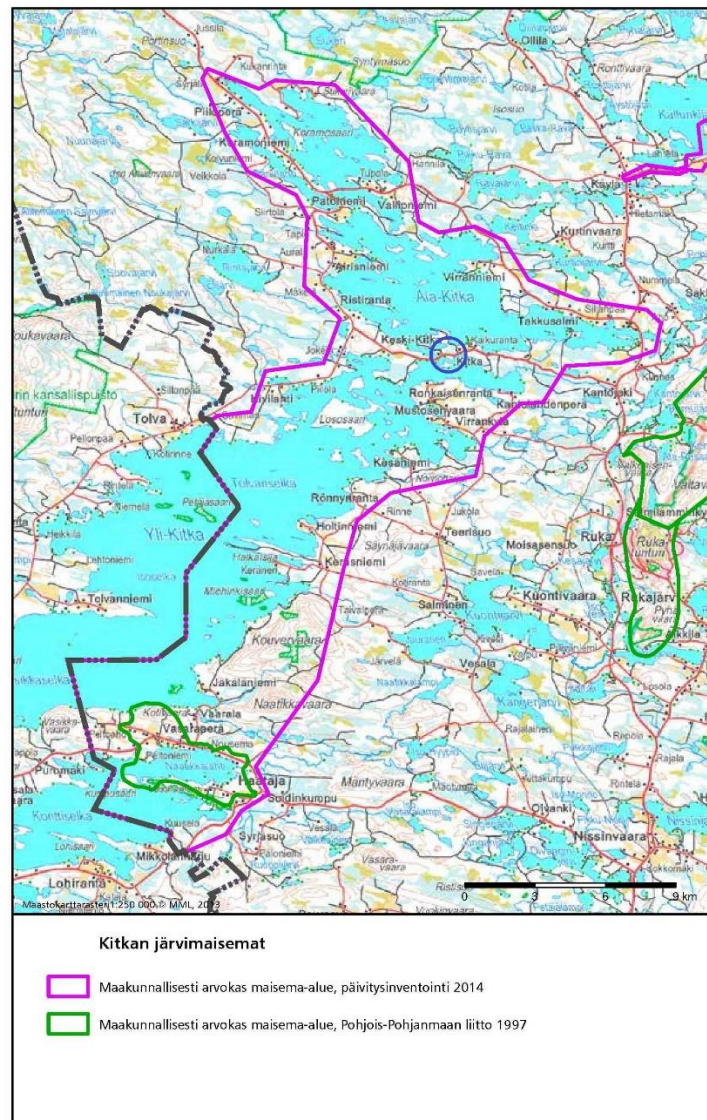
Kitka on Suomen ainoa suurjärvi, jonka vedenkorkeutta ei säännöstellä eikä muuteta. Kirkasvetistä, kohtalaisen luonnontilaista karua järveä kutsutaan Euroopan suurimmaksi lähteeksi.

Maisema-alueella sijaitsee Vasaraperän kylä, joka on 1990-luvulla laaditussa maisemainventoinnissa määritelty maakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Vasaraperä on edustava esimerkki Kuusamon vaaraseudun rinneasutuksesta.

Rajaus

Maisema-alueeseen kuuluu Kitkajärvi ja sitä ympäröivät ranta-alueet. Rajauksessa on huomioitu taustamaisemina mer-

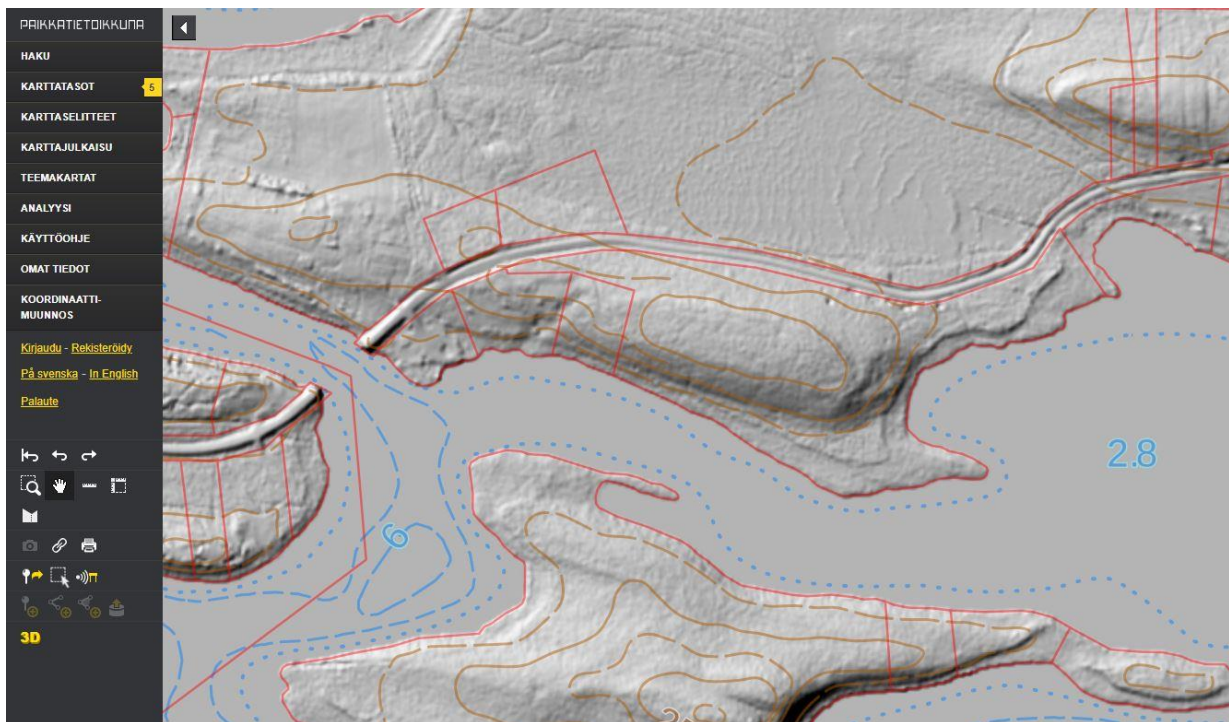
kittävät vaarat ja selänteet. Suuri osa maisema-alueesta ulottuu Lappiin Posion kunnan alueelle. Tässä inventoinnissa alueen rajaus on esitetty vain Pohjois-Pohjanmaan maakunnan alueelle, rajaus noudattaa osittain Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin välistä maakuntarajaa.

Kuva 2 Maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen inventoinnin tiedot. Kaava-alue sinisen ympyrän kohdalla

3 TOPOGRAFIA JA GEOMORFOLOGIA

Metsäalueet ovat pääosiltaan mäntyvaltaista, kuivaa tai kuivahkoa kangasta. Rannat ovat kokonaan rakentamiskelpoista aluetta. Alue on pinnanmuodostukseltaan varsin tasaisesti nousevia rinteitä. Yli-Kitka on n. 240,4 m korkeustasolla. Se on suurin Suomessa oleva säännöstelemätön järvi. Kaava-alueen korkeimmat kohdat ovat n. 252 m (N2000) tasolla. Rinnevalovarjostekuvassa topografian luonne ilmenee selvästi. 1800-luvulla on järven pintaa laskettu n. 2,1 m. Tämä rantavalli erottuu etenkin alueen itäosassa selvästi.

Kuva 3 Rinnevarjostekuva ja kiinteistöjaotus Paikkatietoikkunasta otettuna

Kuva 4 Alueen länsiosan männikköä. Taustalla kaava-alueen ulkopuolista, toteutunutta lomarakentamista

Kuva 5 Possoniemen aluetta keskivaiheilla inventointialuetta

4 VESISTÖT

Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämän Suomen järviä koskevan Järvi&Meriwiki –tietokannan tiedot Yli-Kitkasta ovat seuraavat:

Yli-Kitka (73.025.1.001)

Yli-Kitka on iso järvi Koutajoki (73) -päävesistössä. Se sijaitsee Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa ja kuuluu Lapin ELYn ympäristövastuualueeseen.

[Piilota kaikki tiedot](#)

Järvi	Perustiedot	Hallinnolliset alueet
Nimi: Yli-Kitka	Pinta-ala: 23 731 ha	Kunta: Posio, Kuusamo
Järvinumero: 73.025.1.001	Syvyys: 41,2 m	Maakunta: Lapin maakunta, Pohjois-Pohjanmaan maakunta
Vesistöalue: Yli-Kitkan alue (73.025)	Keskisyvyys: 6,59 m	ELY-keskus: Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Päävesistö: Koutajoki (73)	Tilavuus: 1 562 710 000 m ³	Vesienhoitoalue: Oulujoen-lijoen vesienhoitoalue
	Rantaviiva: 623,24 km	
	Korkeustaso: 240,4 m	

Nämä tiedot ovat peräisin Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) tietojärjestelmästä eikä niitä voi muokata. Jos havaitset tiedoissa virheitä voit ilmoittaa niistä Kahvihuoneen Virheet ja korjaukset -osastolla.

Keskustelut

Tälle järvelle ei ole tuoreita keskusteluja

Uusimmat havainnot

6 lokakuu 2019 09:00:00

Ei levää

Valtakunnallisen
leväseurannan
havaintopaikka
(Isohiedanlahti)

4 lokakuu 2019 15:30:00

Ei levää

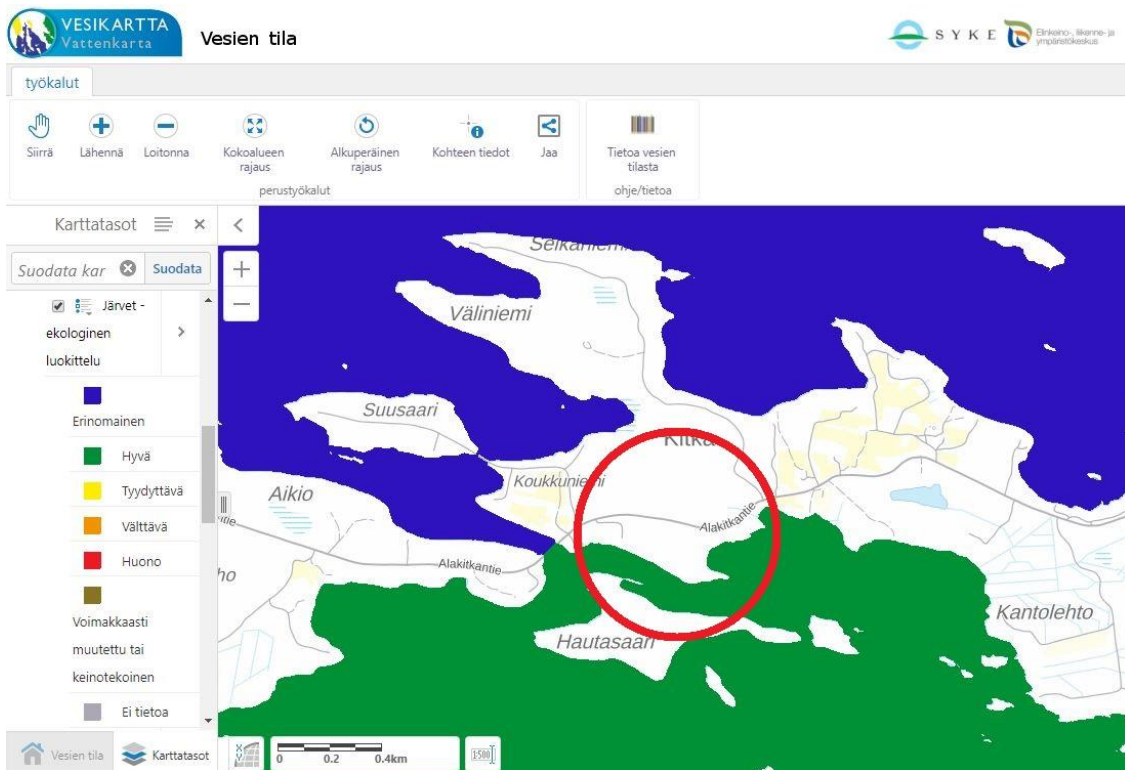
Valtakunnallisen
leväseurannan
havaintopaikka
(Isohiedanlahti)

24 syyskuu 2019 16:00:00

8 °C

Valtakunnallisen
leväseurannan

Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) ylläpitämän "Vesikartta" -palvelun mukaan Yli-Kitkan ekologinen tila on hyvä (vihreä oheisella kartalla). Pohjoisempana olevan Ala-Kitkan vedenlaatu on erinomainen (tumman sininen). Tilanne on esitetty oheisella kartalla.

Kuva 6 Vesikartan tiedot veden laadusta

Alue ei ole pohjavesialuetta eikä pohjavesialueita ole lähelläkään.

5 KASVILLISUUS, ELÄIMISTÖ JA LUONTOTYYPIT

5.1. Menetelmät

Selvitys perustuu osaksi olemassa olevan tiedon hyväksikäyttöön. Siihen kuuluu **Hertta** -tietokannan tietojen haku, **Paikkatietoikkunan ja muiden lähteiden** tiedot metsien monimuotoisuudesta, metsä- ja suokasvillisuudesta, maanpeitteestä jne. Alueelle on tehty useita **maastokäyntejä** ja hyödynnetty olemassa olevia **ortokuvauksia**.

5.2. Kasvillisuuden yleiskuvaus

Kuusamo kuuluu pohjoisboreaaliseen metsäkasvillisuusvyöhykkeeseen. Metsät ovat yleensä harvahkoja, puiden kasvu on suhteellisen hidasta ja tukkipuun kiertoaika n. 80 vuotta. Kaarelansalmen kaava-alueen metsäalueet ovat kuivia tai kuivahkoja kankaita. Rakennettavuus ja kulutuskestävyys on pääosiltaan erinomainen tai hyvä. Alueen ehdoton valtapuu on mänty. Kuusta ja koivua esiintyy sekapuuna ranta-alueilla.

5.3. Arvokkaat luontokohteet

Alueella ei ole valta- tai maakunnallisesti arvokkaita kohteita.

5.4. Eläimistö

Alueen eläimistö on tyypillistä alueen luontotyyppien lajistoa. Erityisiä lajeja ei ole havaittu.

5.5. Huomionarvoinen lajisto

Alueelta ei ole tiedossa tai maastokäynneillä havaittu huomionarvoisia lajeja.

6 NATURA-, LUONNONSUOJELU- JA MUUT ERITYISALUEET

Alueella tai sen lähellä ei ole Natura2000 -verkostoon kuuluvia tai ehdotettuja alueita, perustettuja luonnonsuojelualueita, arvokkaita kallioalueita tai perinnemaisemia. Alueelta ei löytynyt luonnonsuojelulain 29 § suojeltuja luontotyypppejä, metsälain 10 § mukaisia erityisen tärkeitä elinympäristöjä, vesilain 2 luvun 11 § kohteita tai muita uhanalaisia luontotyypppejä. Alue ei ole pohjavesialuetta.

7 YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET

Alueen ympäristö on jo käyttöön otettua lomarakentamisaluetta. Myös pysyvää asutusta on lähellä. Kaava-alueen länsipuolella on kaksi lomarakennuspaikkaa. Itäosassa on pieni verkkokoppi venerannan vieressä sekä niille johtava tie. Metsät ovat varovaisesti käsiteltyjä talousmetsiä. Vesijohtoverkosto on toteutunut alueelle. Kaavan ja rakentamisen vaikutus luontoon ja ympäristöön on vähäistä. Alue sopii hyvin väljään, omarantaiseen lomarakentamiseen.

8 YHTEENVETO JA SUOSITUKSET

Luonnonympäristön kannalta alueella ei ole rakentamista rajoittavia alueita. Alueen itäosa on länsiosaa alavampaa, mutta ei kuitenkaan sekään omaa mitään erityisiä piirteitä. Tien ja rannan välinen alue on itäosassa suhteellisen kapea, joten alueelle ei senkään vuoksi suositella rakentamista. Länsiosassa rakentaminen ei tule näkymään Alakitkantielle. Kaavan mukainen väljä rakentaminen ei vaikuta häiritsevästi maakunnallisesti tai valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen.

9 LÄHTEET

- POHJOIS-POHJANMAAN MAAKUNTAKAAVAN UUDISTAMINEN, Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2018, (käsittää eri aihealueita koskevat eri viranomaisten ja tahojen laatimat selvitykset myös aiemmalta ajalta)
- KUUSAMO, OIKEUSVAIKUTTEINEN STRATEGINEN YLEISKAAVA, Kuusamon kaupunki 2016
- HERTTA-TIETOKANTA
- JÄRVI&MERIWIKI, Suomen ympäristökeskuksen ja muiden tahojen ylläpitämä vesistöjä koskeva verkkopalvelu
- VESIKARTTA, Suomen ympäristökeskuksen tietopalvelu
- PAKKATIEOIKKUNA, Maanmittauslaitoksen ylläpitämä paikkatietoportaali